

YAŞLANMA GÜNDEMİ

Görüşler 03

Yerel Ahlak Ekonomisi ve Zorunlu Bağımlılık

Senex İzleme 2021–2025 Verileriyle
Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Hak İhlalleri

19 HAZİRAN 2026

Kaynak göstermek için;

Arun, Ö. (2026). Yerel Ahlak Ekonomisi ve Zorunlu Bağımlılık:
Senex İzleme 2021–2025 Verileriyle Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Hak İhlalleri
(Yaşlanma Gündemi, Görüşler 03). Antalya: ozgurarun.com.tr

Except otherwise noted, the reuse of this document is authorised under a Creative Commons Attribution - Non Commercial - Share Alike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0) licence (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>).

This license requires that reusers give credit to the creator. It allows reusers to distribute, remix, adapt, and build upon the material in any medium or format, for noncommercial purposes only. If others modify or adapt the material, they must license the modified material under identical terms.

BY:

Credit must be given to you, the creator.

NC:

Only noncommercial use of your work is permitted. Noncommercial means not primarily intended for or directed towards commercial advantage or monetary compensation.

SA:

Adaptations must be shared under the same terms.

© Özgür Arun

doi: 10.5281/zenodo.20763166

Koruma Söylemi, İhlal Gerçeği

1

Koruma Söylemi, İhlal Gerçeği

Türkiye’de yaşlılar hakkında en yaygın cümleler sıcak bir ilgiyle başlar.

Yaşlılarımız değerlidir.

Büyüklerimiz başımızın tacıdır.

Yaşlıya saygı kültürümüzün parçasıdır.

Aile yaşlısına bakar.

Komşu sahip çıkar.

Evlat ilgilenir.

Mahalle görür.

Devlet korur.

Bu cümlelerin her biri tanıdık, değil mi? Hatta fazla tanıdık. Çünkü Türkiye’de yaşlılık hakkında konuşulurken önce haklardan değil, ahlaki yükümlülüklerden söz edilir. Sevgi, saygı, vefa, aile, evlat sorumluluğu, komşuluk, merhamet ve gelenek, yaşlılığın etrafında kalın bir toplumsal dil kurar. Bu dil, yaşlıları bütünüyle dışarıda bırakmaz. Onları görünür kılar. **Ancak bu görünürlük hak güvencesi üretmez.**

Bu yazının çıkış noktası tam da bu gerilim.

Türkiye’de yaşlıları sevdiğimizi, saydığımızı, koruduğumuzu söyleyen güçlü bir **yerel ahlak ekonomisi** var. Öte yandan aynı Türkiye’de yaşlılara yönelik şiddet, ihmal, istismar ve yaş ayrımcılıklarından oluşan hak ihlalleri her yıl binlerce vaka halinde karşımıza çıkıyor. Üstelik hak ihlalleri yalnızca boynumuzu büküp, kalbimizi kırmıyor. Ölümle sonuçlanıyor! Yoksulluk, yalnızlık, engellilik, dulluk, bakım veren yokluğu ve yaş dostu olmayan çevrelerle birleştiğinde daha ağır sonuçlar üretiyor. Hak ihlalleri toplumsal cinsiyete göre çeşitleniyor, sınıfa göre derinleşiyor.

Bu nedenle sormamız gereken soru basit değil.

Yaşlıları koruduğunu söyleyen bir toplumda, yaşlılar neden bu kadar çok şiddete, ihmale ve istismara uğruyor?

Koruma Söylemi, İhlal Gerçeği

Bu soruyu araştırırken kullanacağım iki kavram var: birisi **yerel ahlak ekonomisi** ve diğeri **zorunlu bağımlılık**.

Yerel ahlak ekonomisi, yaşlıların bakımının, güvenliğinin, geçiminin ve yalnızlığının kim tarafından üstlenilmesi gerektiğine dair aile, komşuluk, evlat sorumluluğu, vefa, ayıp, minnet ve itibar üzerinden işleyen beklentiler düzenidir. Bu düzen tamamen olumsuz değil. İnsanlar birbirine bakarlar. Komşular birbirini gözetirler. Aile üyeleri birbirlerine destek olurlar. Yerel dayanışma kimi zaman hayat kurtarır.

Fakat yerel ahlak ekonomisi hakların yerine geçtiğinde, koruma sözü anlamını yitirir.

Yaşlıların yaşamı, hakka değil, başkalarının imkanına, sabrına, dikkatine, zamanına ve vicdanına bırakılır. O zaman dayanışma bir hak rejiminin tamamlayıcısı olmaz ki!

Zorunlu bağımlılık tam burada başlar. İnsan yaşamı zaten karşılıklı bağımlılık içinde kurulur. Bu yalnızca yaşlılık dönemi için geçerli değil. Hepimiz başka insanlara, kurumlara, evlere, dillere, teknolojilere, bakıma, zamana ve toplumsal ağlara bağlı yaşıyoruz. İnsan tek başına tamamlanan bir varlık değil. İnsan, başka insanlarla kurduğu bağlar içinde anlam kazanır.

Zorunlu bağımlılık, yaşlıların gündelik yaşamını sürdürebilmek için aileye, komşuya, bakım veren kadına, yerel yönetimin sınırlı hizmetlerine, piyasanın fiyatlarına, dijital araçlara, sağlık sisteminin dikkatine, kolluğun takibine ve tesadüfi iyi niyete mecbur bırakılmasıdır. Bu mecburiyetin en ağır yanı, yaşlıların itiraz etme gücünü azaltması. Talep etme kapasitesini daraltması. Bakımın niteliğini sorgulamasını zorlaştırması. Şiddeti bildirmesini riskli hale getirmesi.

İhmal aile mahremiyetinin içinde saklanır. Yoksulluk yaşlılığın doğal hali gibi anlatılır. Ölüm ise adli bir not, kısa bir haber ya da yerel bir kaza başlığına dönüşür. Oysa Türkiye’de yaşlıların ölümü yalnızca ölüm değildir. **Türkiye’de yaşlıların ölümü, çözülmüş toplumsal bağların son kayıtlarıdır.**

Senex İzleme araştırmasına bu kayıtları görünür kılmak için başladım. Senex: Yaşlanma Çalışmaları Derneği uzmanlarından kurduğum bir ekiple, 2021 yılı Ocak ayından itibaren yaşlılara yönelik şiddet, ihmal, istismar ve ayrımcılıklardan oluşan hak ihlallerini sistematik olarak araştırıyoruz.

Koruma Söylemi, İhlal Gerçeği

Araştırmamız, medyaya yansıyan haberlerin günlük olarak taranmasına dayanıyor. Haberler hak ihlali kategorilerine göre sınıflandırılıyor, vakalar teyit ediliyor ve veri tabanına işleniyor. Burada analiz birimi haberler değil, teyit edilmiş hak ihlali vakalarıdır.

Bu yöntem önemli. Çünkü Senex İzleme bize Türkiye’de yaşlılara yönelik tüm görünmeyen ihlallerin eksiksiz dökümünü vermez. Yerel ve ulusal medyaya yansıyan, izleyebildiğimiz, sınıflandırabildiğimiz ve teyit ettiğimiz vakalar üzerinden bir hak ihlali haritası sunar. Bu harita, görünür olanın haritasıdır. Fakat görünür olan bu tablo zaten yeterince sarsıcıdır.

Yaşlılara Yönelik Şiddet, İhmal, İstismar ve Yaş Ayrımcılıkları

1	Ayrımcılık	9	Cinsel Saldırı	17	Gasp	25	Kayıp	33	Silahlı Saldırı	41	Yangın
2	Bakım İhmali	10	Cinsel Taciz	18	Hak İhlali	26	Kaza	34	Silahlı Yaralama	42	Yaralama
3	Başboş Hayvan Saldırısı	11	Doğal Kaynaklı Afet	19	Hırsızlık	27	Kundaklama	35	Soba Zehirlenmesi	43	Yaş Ayrımcılığı
4	Bıçaklı Saldırı	12	Dolandırıcılık	20	İhmal	28	Mala Zarar Verme	36	Şüpheli Ölüm	44	Zehirlenme
5	Bıçaklı Yaralama	13	Düşme	21	İntihar	29	Mülksüzleştirme	37	Taksirle Yaralama		
6	Boğulma	14	Ekonomik Şiddet	22	İntihar Girişimi	30	Tecavüz	38	Terör Saldırısı		
7	Cinayet	15	Ev Kazası	23	İş Kazası	31	Psikolojik Şiddet	39	Trafik Kazası		
8	Cinsel İstismar	16	Fiziksel Şiddet	24	Karbonmonoksit Zehirlenmesi	32	Saldırı	40	Yağmalama		

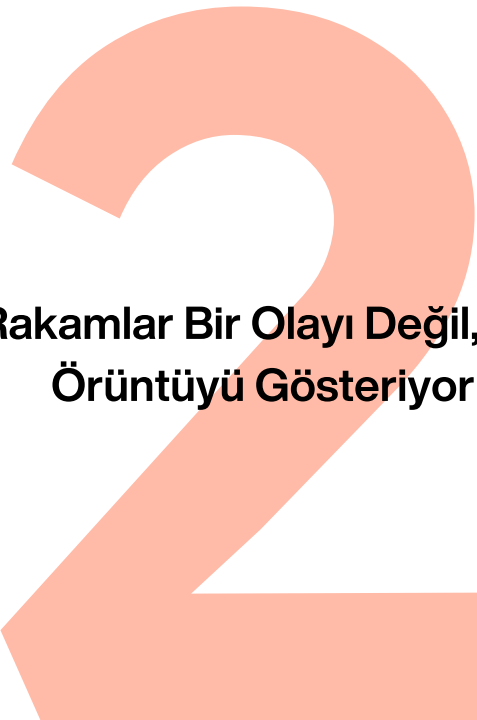
Görsel 1. Senex İzleme kapsamında tespit edilen 44 hak ihlali türü

Kaynak: Senex İzleme

Tespit ettiğimiz hak ihlali kategorileri, Senex İzleme’nin neden yalnızca “yaşlıya şiddet” araştırması olmadığını gösterir. Çünkü ihmal sonucu gerçekleşen trafik kazası, şüpheli ölüm, yangın, kayıp, düşme, bakım ihmali, dolandırıcılık, ekonomik şiddet, intihar, iş kazası, cinayet ve ihmal aynı hak rejiminin farklı kırılma yüzeyleridir. Bu yüzden olayları birbirine bağlayan toplumsal düzeni görmek gerekir.

Bu yazıda Senex İzleme’nin 2021–2025 yılları arasındaki verilerini bu gözle değerlendiriyorum.

Amacım ihlallerin hangi bağımlılık ağları içinde üretildiğini, bu ağların nerede çözüldüğünü, ne zaman asimetrik hale geldiğini ve hangi yaşlıların bu çözülmekten daha ağır biçimde etkilendiğini tartışmak.

**Rakamlar Bir Olayı Değil, Bir
Örüntüyü Gösteriyor**

2

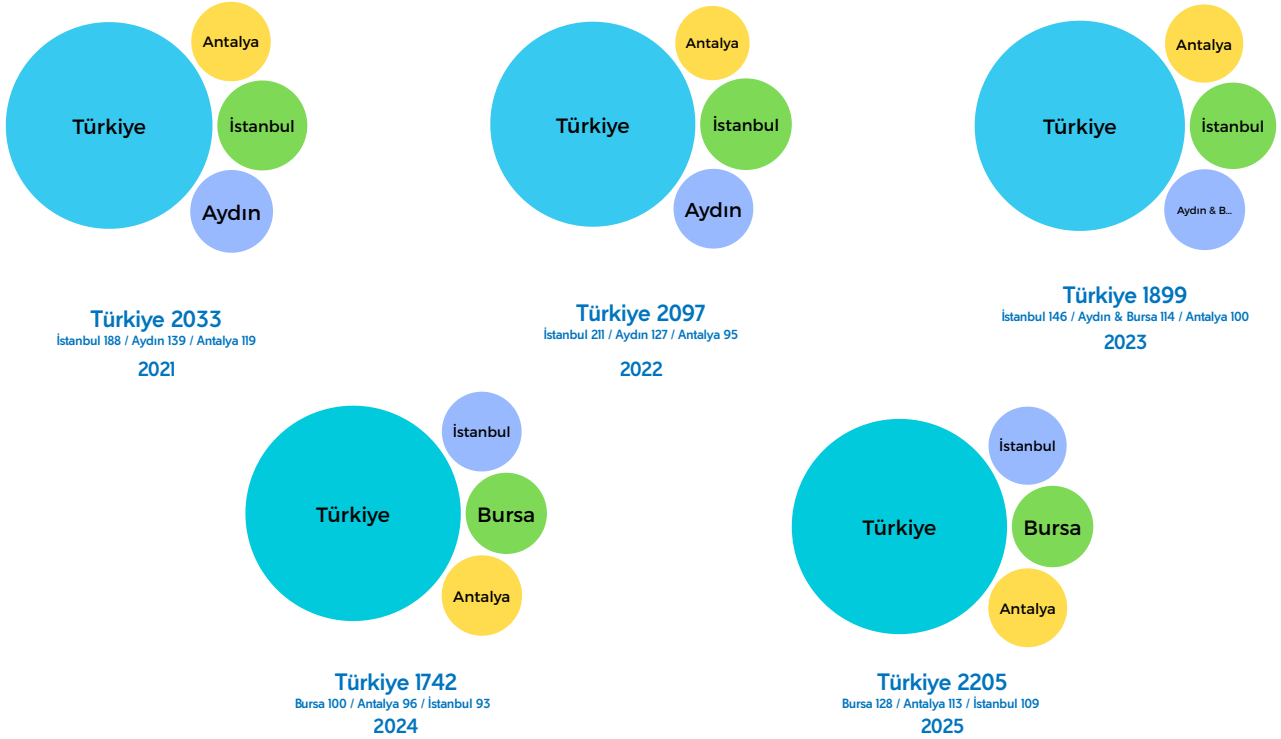
Rakamlar Bir Olayı Değil, Bir Örüntüyü Gösteriyor

Senex İzleme araştırmamızda; 2021 yılında 2033, 2022 yılında 2097, 2023 yılında 1899, 2024 yılında 1742, 2025 yılında ise 2205 hak ihlali vakası tespit ettik. Beş yılda 9976 yaşlı insana yönelik hak ihlalinin söz ediyorum.

Bu sayılar yalnızca bir olayın büyüklüğünü göstermiyor. Sürekliliği gösteriyor.

Çünkü her yıl karşımıza çıkan şey tekil bir olay ya da dönemsel bir vaka değil. Birkaç istisnai durumun üst üste gelmesi hiç değil. Her yıl binlerce yaşlı, sistematik biçimde, şiddet, ihmal, istismar ve ayrımcılık içeren hak ihlalleriyle karşılaşılıyor. Bazıları yolda. Bazıları evde. Bazıları iş yerinde. Bazıları tarlada. Bazıları hastanede. Bazıları bakım ilişkilerinin içinde. Bazıları ise kimsenin tam olarak ne olduğunu anlayamadığı şüpheli ölümlerde...

Türkiye’de yaşlılara yönelik hak ihlalleri

Görsel 2. Yıllara göre hak ihlali sayısı ve ilk sıradaki üç kent

Kaynak: Senex İzleme

2

Rakamlar Bir Olayı Değil, Bir Örüntüyü Gösteriyor

Bulgularda iki kritik nokta var. Birincisi, Türkiye genelinde hak ihlallerinin sürekliliği. İkincisi, ihlallerin belirli kentlerde yoğunlaşması.

İstanbul neredeyse her yıl görünür. Antalya sürekli biçimde karşımıza çıkar. Aydın, Bursa ve bazı yıllarda İzmir hattı dikkat çeker. Bu kentler yalnızca coğrafi işaretler değil. **Her kent, yaşlıların gündelik hayatını belirleyen bir figürasyonun adıdır.** Ulaşım düzeni, yaya güvenliği, konut kalitesi, yangın riski, sağlık hizmetlerine erişim, sosyal hizmet kapasitesi, aile yapısı, göç, yoksulluk, bakım piyasası, yerel medya ve belediye hizmetleri her kentte farklı biçimde birleşir. Hak ihlali de bu figürasyonun içinde ortaya çıkar.

Bu yüzden “hangi kentte daha fazla ihlal var?” sorusu önemli ama tek başına yeterli değil. Daha derin soru şudur:

Hangi kentte, hangi yaşlılar, hangi bağların çözülmesi sonucunda hak ihlaline uğruyor?

Senex İzleme verileri, yaşlılara yönelik ihlallerin yalnızca ev içi şiddet ya da doğrudan saldırı biçiminde gerçekleşmediğini açık biçimde gösteriyor. 2021–2025 arasında en sık karşılaşılan olay türleri arasında ihmal sonucu gerçekleşen trafik kazaları, şüpheli ölümler, yangınlar ve kayıp vakaları öne çıkıyor. Bu tablo, yaşlılara yönelik hak ihlallerinin gündelik yaşamın altyapısına yayıldığıнын işareti.

Yol, hak meselesidir.

Konut, hak meselesidir.

Yangın güvenliği, hak meselesidir.

Bir insanın kaybolduğunun ne zaman fark edildiği, hak meselesidir.

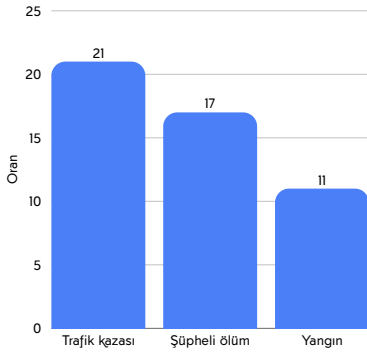
Bir ölümün şüpheli sayılıp sayılmadığı, hak meselesidir.

Bir yaşlının günlerce aranıp aranmadığı, hak meselesidir.

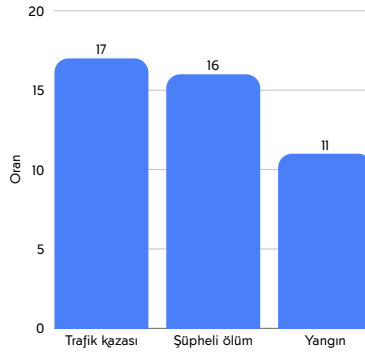
2

Rakamlar Bir Olayı Değil, Bir Örüntüyü Gösteriyor

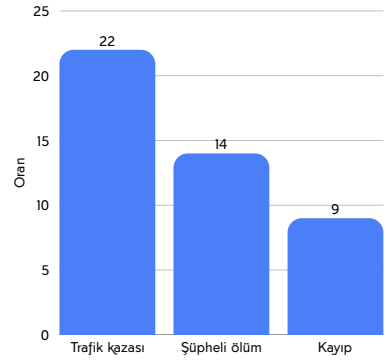
Türkiye’de yaşlılara yönelik hak ihlalleri

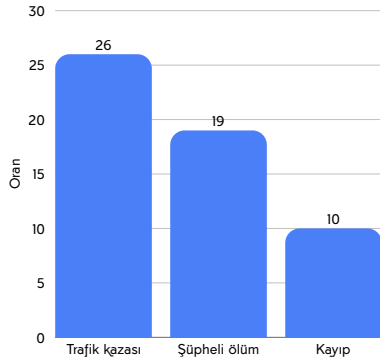
Türkiye 2033
İstanbul 188 / Aydın 139 / Antalya 119
2021

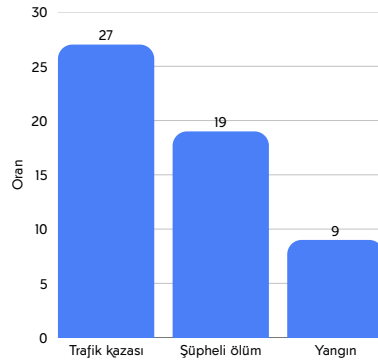
Türkiye 2097
İstanbul 211 / Aydın 127 / Antalya 95
2022

Türkiye 1899
İstanbul 146 / Aydın & Bursa 114 / Antalya 100
2023

Türkiye 1742
Bursa 100 / Antalya 96 / İstanbul 93
2024

Türkiye 2205
Bursa 128 / Antalya 113 / İstanbul 109
2025

Görsel 3. Yıllara göre en sık yaşanan üç hak ihlali

Kaynak: Senex İzleme

Bu verilerde ihmal sonucu gerçekleşen trafik kazalarının her yıl ilk sırada yer alması rastlantı değil.

Trafik kazası, basitçe yaşlıların fiziksel kırılganlığıyla açıklanamayacak toplumsal bir olaydır. Yaşlı bir insan yaya geçidinde, kaldırımında, yol kenarında ya da mahalle arasında yaşamını yitiriyorsa, orada yalnızca bir sürücünün dikkatsizliği yoktur. Hız rejimi vardır. Denetim düzeni vardır. Kent tasarımı vardır. Işılandırma vardır. Yaya önceliğinin ne kadar gerçek olduğu vardır. Yaşlıların kentte ne kadar hesaba katıldığı vardır.

2

Rakamlar Bir Olayı Değil, Bir Örüntüyü Gösteriyor

Şüpheli ölümler, yalnızca adli inceleme konusu değildir. Bir yaşlının nerede, nasıl, ne kadar süredir, kimlerin bilgisi dahilinde ve hangi ilişki ağları içinde yaşamını yitirdiği sorularını açar onlar. Şüpheli ölüm, ölümün nedeni kadar, ölümün geç fark edilmesini de anlatır.

Kayıp vakaları ise bağımlılık ağlarının çözülmesini en yalın haliyle gösterir. Bir yaşlı kaybolduğunda yalnızca yolunu kaybetmez. Onu izlemesi, fark etmesi, araması, bulması ve koruması gereken ilişkiler ağı da kaybolur. Aile, komşu, mahalle, yerel yönetim, güvenlik birimleri, sağlık ve sosyal hizmet sistemi arasındaki bağlar zayıfladığında, kayıp bir olay olmaktan çıkar. Toplumsal bir işarete dönüşür.

Yangınlar da öyle. Özellikle yoksul yaşlıların, kırsal yerleşimlerde yaşayanların, yalnız kalanların, eski ve güvensiz konutlarda yaşayanların yangınlarda yaşamını yitirmesi, yalnızca ev kazası olarak görülemez. Isınma biçimi, konut güvencesi, gelir yetersizliği, bakım ve gözetim eksikliği, yaş dostu çevre yokluğu ve yerel hizmetlerin sınırı aynı anda düşünülmelidir.

Bu nedenle **Senex İzleme verileri bize bir olay kataloğu sunmuyor. Bir toplumsal örüntüyü görünür kılıyor.**

Bu örüntüde yaşlılar tek başına görünür. Haberde tek başınadır. Fotoğrafta tek başınadır. Adli kayıta tek başınadır. Ölüm haberinde tek başınadır. Fakat bu vakalarda yaşlılar sosyolojik olarak hiçbir zaman tek başına değiller. Bir yaşlı insanı o yola, o eve, o bakımsızlığa, o yalnızlığa, o şüpheli ölüme ve o görünmezliğe taşıyan ilişkiler ağı vardır.

Hak ihlali, toplumsal ilişkiler ağının kopma anı, dahası, kopmanın artık saklanamadığı andır.

Yerel Ahlak Ekonomisi

Yerel Ahlak Ekonomisi

Türkiye’de yaşlılık, hak diliyle değil de yerel ahlak ekonomisi içinde konuşulur.

Yerel ahlak ekonomisi içinde yaşlılık aileye emanettir. Evlat sorumludur. Komşu görür. Mahalle bilir. Akraba sahip çıkar. Devlet ise bu ilişkiler ağının doğal biçimde işleyeceğini varsayar.

Yaşlılar, bir hak öznesi olmadan önce birinin annesi, babası, dedesi, ninesi, komşusu, büyüğü, emeklisi ya da bakılması gereken yakını olarak düşünülür.

Yerel ahlak ekonomisi yaşlıların bakımının, güvenliğinin, geçiminin, yalnızlığının ve ölümünün kim tarafından üstlenileceğine dair yazılı olmayan beklentiler düzenidir. Bu düzen yasadan çok ayıba, haktan çok vefaya, denetimden çok itibara, kamusal sorumluluktan çok aile ve komşuluk yükümlülüğüne dayanır.

Yaşlı bir kadın yalnız yaşıyorsa, önce çocukları sorulur. Yaşlı bir erkek sokakta çalışırken ölüyorsa, önce kader olur. Yaşlı bir çift yangında yaşamını yitiriyorsa, önce talihsizlik denir. Bakıma ihtiyaç duyan bir yaşlı günlerce yardım bekliyorsa, önce ailesi nerede diye bakılır.

Oysa asıl soru başka bir yerde. Neden o yaşlı insan yalnız kaldı? Hangi kurum riski önceden gördü? Hangi yerel mekanizma o haneye düzenli ulaştı? Hangi bakım sistemi aile dışındaki desteği mümkün kıldı? Hangi sosyal hizmet, hangi gelir güvencesi, hangi yaş dostu çevre, hangi ulaşım düzeni, hangi hukuki takip bu yaşamın etrafında koruyucu bir ağ kurdu?

Yerel ahlak ekonomisi bu soruları geciktiren rejimin ta kendisidir. Çünkü mesele, yaşlılara yardım edilip edilmediğinden önce, yardım edilmesi gerektiğine dair ahlaki beklentilerin varlığıyla kapanır.

“Bizde yaşlı yalnız bırakılmaz” sözü, yaşlıların yalnız bırakılıp bırakılmadığını araştırmanın önüne geçer.

“Aile bakar” sözü, aile içinde bakımın kim tarafından, ne kadar gelikle, hangi bedensel ve ruhsal yüklerle, ne tür sosyal güvenceyle sürdürüldüğünü görünmez kılar.

“Komşular sahip çıkar” sözü, komşuluğun artık hangi kentlerde, hangi konutta, hangi kırsal düzende, ne tür göç ve yoksulluk koşullarında ne kadar çalıştığını sormayı erteler.

3

Yerel Ahlak Ekonomisi

Bu yüzden yerel ahlak ekonomisi kültürel bir mesele değil. **Yerel ahlak ekonomisi, sosyal politikanın sınırlarını belirleyen sessiz bir düzenleme biçimidir.** Kamu, aile ve komşuluk ağlarının zaten çalıştığını varsaydığında kendi sorumluluğunu daraltır. Piyasa, bakım ihtiyacını satın alma gücüne bağladığında aile ve yerel çevre son sığınak haline gelir. Aile ise bu yükü kendi içinde eşit paylaşmaz. Bakım, kadınların, yoksulların, imtiyazsız sınıfların, evden çıkması daha zor görülenlerin, çalışması daha az değerli sayılanların omzuna yerleşir.

Böylece koruma söylemi güçlü kalırken koruyucu kurumlar zayıflar. Bu Türkiye'deki temel gerilimlerden biri. Senex İzleme verilerinin önemi, bu gerilimi kanıtlanabilir ve tartışılabilir hale getirmesinde. Çünkü yaşlılara yönelik hak ihlalleri “bizde olmaz” denilen alanlardan çıkıyor.

Bu nedenle yaşlılara yönelik hak ihlalleri kültürün zayıflamasıyla açıklanamaz. “Eskiden böyle değildi” cümlesi de yeterli değil. Burada daha yapısal bir dönüşüm var. Kadınların bakım yükü artıyor. Gençler güvencesiz çalışıyor. Emeklilik geliri düşüyor. Kırsal alan boşalıyor. Kentler hızlanıyor. Dijital hizmetler bir vekil gerektiriyor. Komşuluk daha kırılgan hale geliyor. Sağlık ve bakım sistemleri aile desteğini varsayarak çalışıyor. Yerel yönetimlerin yaşlılara ilişkin izleme kapasitesi sınırlı kalıyor.

Bütün bu dönüşümlere rağmen yaşlılık hala eski ahlaki kabullerle yönetilmeye çalışılıyor.

Bir yaşlının hayatta kalması, komşusunun dikkatine bağlıysa orada hak rejimi zayıftır. Bir bakım veren kadının dayanma gücü tükendiğinde bakım alan yaşlı da tehlikeye giriyorsa orada bakım hakkı yerleşmemiştir. Bir yoksul yaşlının konutu yangına açık olduğu halde kimse bunu önceden görmüyorsa orada yaş dostu çevre yoktur. Bir yaşlı kaybolduğunda günlerce bulunamıyorsa orada yalnızca aile ihmali değil, kurumsal izleme boşluğu vardır. Bir yaşlının ölümünden sonra kim olduğu, nerede kaldığı, hangi koşullarda öldüğü belirsiz kalıyorsa orada toplumsal bağların çözülmesi ölümünden sonra da sürer.

Yerel ahlak ekonomisi toplumsal bağların çözülmesini ahlaki bir başarısızlık gibi anlatır. *Evlatlık yapılmadı. Komşuluk kalmadı. İnsanlık öldü.* Oysa bu cümleler, sorumluluğun yerini yine ahlaki bir hiyerarşiye bırakır. Böylece mesele, haklardan ve kurumlardan uzaklaşır. Hak ihlali, bireysel vicdan eksikliği gibi görünmeye başlar.

Benim itirazım burada.

Yaşlı bir toplumda haklar, yerel ahlak ekonomisine bırakıldığında ihlal sıradanlaşır.

**Zorunlu Bağımlılık ve
Asimetrikleşme**

Zorunlu Bağımlılık ve Asimetrikleşme

Bağımlılık, ne bir eksiklik ne de yaşlılığa özgü bir kırılganlık.

İnsan yaşamı baştan sona bağımlılıklar içinde kurulur. Bebeklikte bedenimizi başkaları taşır. Çocuklukta dilimizi başkalarından öğreniriz. Gençlikte eğitim kurumlarına, arkadaşlıklara, aile kaynaklarına, kamusal hizmetlere bağlanırsınız. Yetişkinlikte gelir, iş, konut, ulaşım, sağlık, bakım, hukuk, piyasa ve devlet ilişkileri içinde yaşarsınız. Yaşlılıkta bu bağların bazıları değişir, bazıları yoğunlaşır, bazıları zayıflar. Ama bağımlılık ortadan kalkmaz. Yalnızca biçim değişir.

İnsanlar birbirinden ayrı duran kapalı varlıklar değiller. İnsanlar, başka insanlarla ve kurumlarla kurduğu bağlar içinde konum alırlar. Aile, mahalle, devlet, piyasa, bakım ilişkisi, sağlık sistemi, konut ve yerel yönetim birbirinden ayrı alanlar gibi görünür. Oysa yaşlı bir insanın gündelik yaşamında bunlar aynı figürasyonun parçaları olur.

Bir yaşlı kadın evinde yalnız yaşıyorsa, yalnızlığı yalnızca kişisel bir durum değil. Geliri, konutu, çocuklarıyla ilişkisi, komşuluk ağı, sağlık durumuyla kurduğu gündelik mücadele, belediyenin eve erişimi, aile hekiminin takibi, sosyal yardım mekanizması, dijital randevu sistemi, mahallenin güvenliği ve ulaşım olanakları bu yalnızlığın içinde birlikte çalışır ya da birlikte aksar.

Bir yaşlı erkek yolda, ihmal sonucu gerçekleşen trafik kazasında yaşamını yitiriyorsa, o ölüm yalnızca sürücü ile yaya arasındaki karşılaşma değildir. Kentin hızla kurduğu ilişki, yaşlıların kamusal alandaki yeri, trafik denetimi, yaya geçidinin güvenliği, yaşlıların hareket hakkı ve adli takip aynı olayın içinde düğümlenir. Bu yüzden hak ihlali, kişinin başına gelen bir kaza değildir.

Hak ihlali, bir figürasyonun arızası, bağımlılık ağlarının çözülme anıdır.

Bağımlılık ağları çözülürken aynı zamanda asimetrikleşir. Bazıları daha fazla yük taşır. Bazıları daha az söz sahibi olur. Bazıları daha fazla görünür, bazıları hiç görünmez. Bazıları kurumlara daha kolay ulaşır, bazıları başvuru dilini kuramaz. Bazıları hizmet satın alır, bazıları komşunun kapıyı çalmasını bekler. Bazıları bakım piyasasına erişir, bazıları yoksul çocuğunun, gelininin, eşinin ya da komşusunun ücretsiz emeğine yaslanır.

Zorunlu bağımlılık bu asimetride doğar.

Zorunlu Bağımlılık ve Asimetrikleşme

Karşılıklı bağımlılık, insanların birbirine bağlı yaşamasıdır. Zorunlu bağımlılık ise bu bağıllığın eşit, güvenli ve hak temelli olmaktan çıkması anlamına gelir. Yaşlı kişi bir ilişki ağı içinde kalır ama o ağın koşullarını belirleyemez. Yardım almak zorundadır ama yardımın niteliğini denetleyemez. Bakıma ihtiyaç duyar ama bakım hakkını talep edemez. Aileye muhtaç bırakılır ama aile içindeki güç ilişkilerine itiraz edemez. Piyasadan hizmet almak ister ama satın alma gücü yetmez. Belediyeden destek bekler ama hizmetin sürekliliği belirsizdir. Dijital kamu hizmetlerine erişmek zorundadır ama kendi işlemini yapabilmek için başka birine ihtiyaç duyar.

Böylece bağımlılık, insan yaşamının olağan karşılıklılığı olmaktan çıkar. Mecburiyete dönüşür.

Yaşlı kimse başkasının zamanına mecbur kalır. Başkasının arabasına, telefonuna, şifresine, sabrına, bilgisine, gelirine, vicdanına, sevgisine, merhametine, korkusuna, öfkesine ya da ilgisizliğine mecbur kalır. İşte bu noktada hak ihlali her zaman açık bir şiddet biçiminde görünmez. Bazen bekletme olarak görünür. Bazen duymama. Bazen ihmal. Bazen “sonra bakarız” cümlesi. Bazen kilitli kapı. Bazen bozuk kalorifer. Bazen yanmayan ışık. Bazen kaldırımı olmayan yol. Bazen yüksek bir basamak. Bazen adli takibi yapılmayan ölüm.

Zorunlu bağımlılık, yalnızca bakım alanında değil, yaşlıların bütün yurttaşlık alanlarında kırılğanlaştırılmasıdır. Bu kırılğanlık toplumsal cinsiyetten bağımsız işlemez.

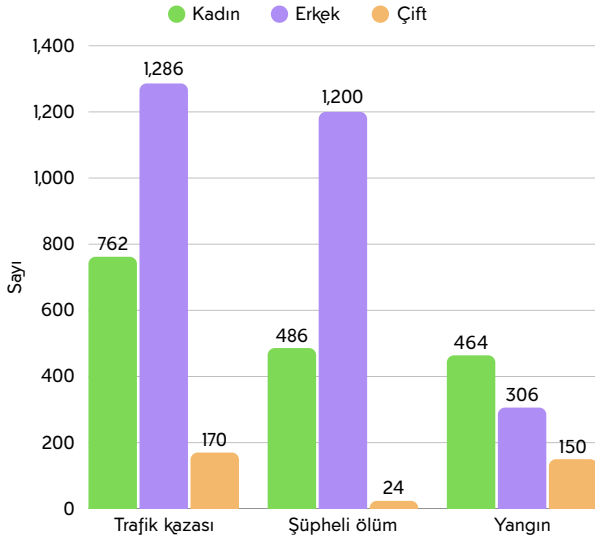
Senex İzleme verilerinde kadınlar, erkekler ve yaşlı çiftler farklı olay türleri ve farklı hak ihlali örüntüleri içinde görünür.

Trafik kazaları ve şüpheli ölümler yaşlı erkekler arasında daha yüksek sayılara ulaşırken, yaşlı kadınların yaşam hakkı, bakım hakkı, güvenlik ve şiddetten korunma hakkı eksenindeki ihlalleri daha derin bir toplumsal bağlam içinde düşünülmelidir.

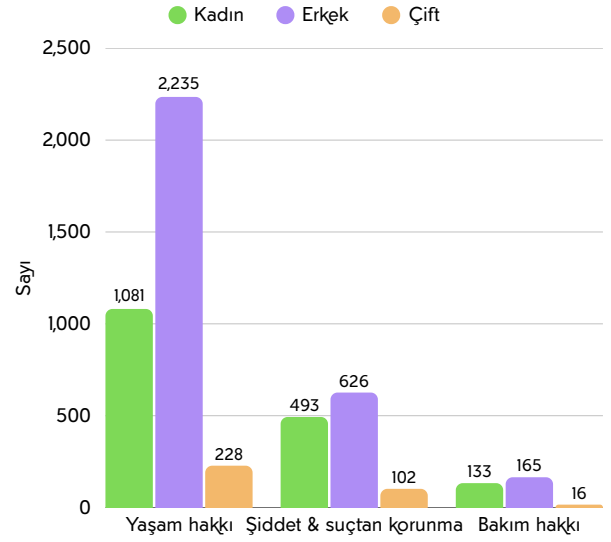
Çift olarak kaydedilen vakalar ise özellikle yangın, kaza, bakım yoksunluğu ve birlikte yaşlanma sürecinde yoksulluğun yarattığı ortak riskleri gösterir.

Zorunlu Bağımlılık ve Asimetrikleşme

Türkiye’de yaşlılara yönelik şiddet, ihmal, istismar ve ayrımcılık türleri

En fazla yaşanan olay

En fazla yaşanan hak ihlal türü

Görsel 4. Toplumsal cinsiyete göre hak ihlali sayıları, 2021-2025

Kaynak: Senex İzleme

Yaşlılara yönelik hak ihlallerini toplumsal cinsiyet bağlamında analiz ettiğimizde;

- Yaşlı erkekler kamusal alanda, trafikte, iş kazasında, şüpheli ölümden ve yalnızlaşmış ev dışı yaşamında daha görünür hale gelir.
- Yaşlı kadınlar bakım ilişkilerinin içinde, evde, yangın vakalarında, yoksullukta, dullukta, engellilikte ve aile içi güç ilişkilerinde daha kırılgan hale gelir.
- Yaşlı çiftler ise eşlerin aynı anda koruyucu ağlardan yoksun kaldığı vakalarda görünür.

Burada toplumsal sınıf kritik bir belirleyici olur.

Çünkü zorunlu bağımlılık en ağır biçimde yoksullukla birleştiğinde görünür. Yoksul yaşlı, aynı anda birçok bağımlılık alanına sıkışır. Geliri yetmez. Konutu güvensizdir. Bakım hizmeti satın alamaz. Ulaşımında risk altındadır. Dijital işlemler için aracıya ihtiyaç duyar. Sağlık hizmetine erişimi daha zahmetlidir. Sosyal hizmete başvurmak için bilgi, yol-yordam, zaman ve cesaret gerekir. Hak aramak masraflıdır. Şikayet etmek ilişkileri bozabilir. İtiraz etmek bakım desteğini kaybetme riskini doğurabilir.

Zorunlu Bağımlılık ve Asimetrikleşme

Yoksulluk, bağımlılık ağlarında başa çıkma gücünün azalması anlamına gelir. Yaşlı kimse düşük gelirle, sınırlı hareketlilikle, dar sosyal çevreyle ve azalan kurumsal erişimle yaşadığında, hak ihlali karşısında mücadele kapasitesi azalır. Şiddetten uzaklaşmak zorlaşır. İhmali görünür kılmak zorlaşır. Bakımı değiştirmek zorlaşır. Güvenli konuta geçmek zorlaşır. Kendi yaşamı hakkında karar vermek zorlaşır. Yoksul yaşlılar bu nedenlerle daha fazla hak ihlaline uğrarken, aynı zamanda hak ihlalinin etkileri de daha zordur. Bu fark ölümle sonuçlanan vakalarda daha çıplak hale gelir.

Senex İzleme’de şüpheli ölümler, ihmal sonucu gerçekleşen trafik kazaları, yangınlar, düşmeler, kayıplar ve bakım ihmalleri bize aynı şeyi tekrar tekrar gösteriyor. Ölüm bir anda gelmiyor. Öncesinde önemsenmeyen riskler var. Yalnızlaşmış hane var. İşlemeyen sosyal hizmet var. Yaşlıların hesaba katılmadığı kent var. Bakım verenin tükendiği aile var. Yoksulluğun normalleştirildiği yaşamlar var.

Yaşlılar edilgen, sessiz, çaresiz insanlar oldukları için ihlale uğramıyorlar. İhlale uğruyorlar, çünkü yaşlı bir toplumda haklar hala aile, yerel dayanışma, piyasa ve kurum takdiri arasında parçalanmış durumda. Bu parçalanma, yoksul yaşlıları, yalnız yaşayanları, dul kadınları, engellileri, bakım veren desteği olmayanları, kırsalda kalanları, kentte hızın ve betonun içinde görünmezleşenleri, dijital hizmetlere erişemeyenleri, hak aradığında muhatap bulamayanları daha derinden yaralıyor.

Senex İzleme verileri bu nedenle yalnızca ihlali değil, ihlalin toplumsal dağılımını da gösteriyor.

Kimlerin daha çok risk altında olduğunu, hangi olayların hangi hakları ihlal ettiğini, hangi kentlerde yoğunlaştığını, hangi yaşlıların ölümle daha sık karşılaştığını ve hangi bağların artık koruyucu olmaktan çıktığını anlamak için bir zemin sunuyor.

Veri bize şunu söylüyor:

Yoksul yaşlıların korunması, onları sevdiğimizi söylemekle sağlanmıyor.

Koruma, bağımlılık ağlarını yeniden ve haklarla düzenlemeyi gerektiriyor.

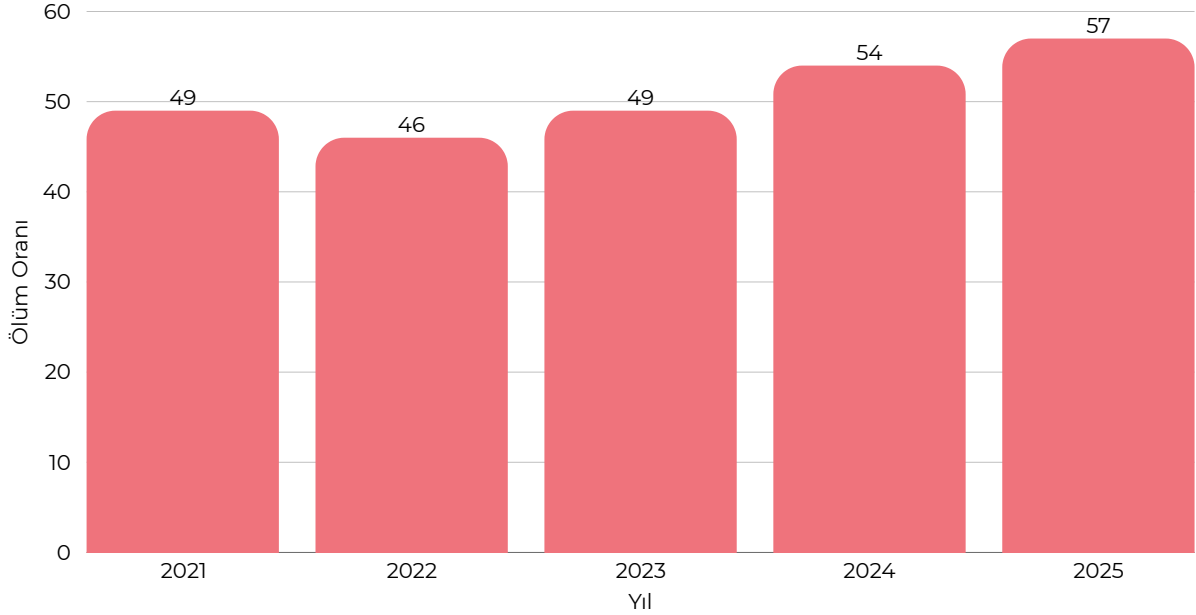
5

Ölüm ve Yalnızlık

Senex İzleme 2021–2025 bulgularında en sarsıcı gösterge ölüm oranları.

Beş yıl içinde tespit ettiğimiz 9976 hak ihlali vakasının %51'i ölümle sonuçlandı. Yıllara göre baktığımızda ölüm oranı 2021'de %49, 2022'de %46, 2023'te %49, 2024'te %54 ve 2025'te %57 olarak görünüyor. Bu yalnızca yüksek bir oran değil. Aynı zamanda artan bir ağırlık.

Türkiye’de yaşlılara yönelik hak ihlalleri sonucu ölüm oranları

Görsel 5. Hak ihlali sonucu gerçekleşen ölümler, 2021-2025

Kaynak: Senex İzleme

Senex İzleme verilerinde karşımıza çıkanlar aynı zamanda ölümün nasıl geldiği, hangi ilişkilerin içinden geçtiği, hangi bağların eksildiği, hangi kurumların geç kaldığı, hangi ailelerin tükendiği, hangi komşulukların artık görmediği, hangi kentlerin yaşlıları hesaba katmadığı ve hangi yoksulluğun hayatı sessizce ölüme yaklaştırdığı soruları.

Yaşlılara yönelik hak ihlallerinde ölüm, aniden olmuş gibi anlatılır. Haberlerin söylemi böyle çalışıyor: “Yaşlı kadın evinde ölü bulundu.” “Yaşlı adam kazada yaşamını yitirdi.” “Yaşlı çift yangında can verdi.” “Kayıp yaşlıdan acı haber geldi.” “Yalnız yaşayan yaşlı adam sokakta ölü bulundu.”

5

Ölüm ve Yalnızlık

Bu cümlelerin her biri kısa. Fazla kısa. Çünkü ölümün öncesini kesip atıyor bu cümleler. **Oysa yaşlıların ölümü, ölüm anında başlamaz.** Yaşamın sonu yalnızca biyolojik bir son değildir. İnsanlar ölmekten önce de yaşayanlar topluluğundan uzaklaştırılabilir. Beden zayıfladığında, hareket yavaşladığında, bakım ihtiyacı arttığında, hafıza kesintiye uğradığında, kişinin sosyal çevresi daraldığında ve başkaları onunla ilişki kurmakta zorlandığında ayrılma çok daha erken başlar.

Ölümden önce başlayan terk edilmişler, yaşlılık deneyiminin en sarsıcı taraflarından biridir.

İnsan hala yaşıyordur ama daha az aranır.

Hala konuşuyordur ama daha az dinlenir.

Hala karar verebilir ama onun adına karar alınır.

Hala evindedir ama ev artık güvenli değildir.

Hala mahallededir ama mahalle onu görmez.

Hala yurttaştır ama hak talebi başkalarının aracılığına bağlanmıştır.

Hala hayattadır ama toplumsal bağların merkezinden kenarına doğru itilmiştir.

Senex İzleme’de karşımıza çıkan şüpheli ölümler bu yüzden yalnızca adli bir kayıt olarak değerlendirilmemelidir. **Şüpheli ölüm, geç fark edilen hayatın son kayıdır.** Bir yaşlının kamusal alanda cansız bedeninin bulunması, ölüm nedeninin belirsiz kalması, olayın birkaç cümlelik haberle kapanması, yaşlı kişinin yaşamının hangi bağlar içinde çözüldüğünü de düşündürmelidir.

Kim fark etmedi?

Kim aramadı?

Kim takip etmedi?

Kim risk görmedi?

Kim sorumluluk üstlenmedi?

Kim bu ölümü yaşlılığın olağan sonu gibi kabul etti?

5

Ölüm ve Yalnızlık

Bu sorular sorulmadığında şüpheli ölüm, yalnızca ölüm nedeni belirsiz bir vaka olarak kalır. Oysa **sosyolojik olarak şüpheli ölüm, yaşayanlar topluluğuyla bağın nerede koptuğunu gösteren bir işarettir.**

Ölüm, ölenlerin sorunu değil ki! Ölüm yaşayanların sorunu. Çünkü ölümle nasıl ilişki kurduğumuz, ölen insanları hangi toplumsal bağlar içinde tuttuğumuz, ölenleri ne zaman arka plana ittiğimiz ve ne zaman gözden çıkardığımız, yaşayanların düzeniyle ilgili bir şey.

Bu nedenle yaşlılara yönelik hak ihlallerinde ölüm, yalnızca yaşamın sonu olarak değil, toplumsal ilişkilerin sınavı olarak görülmeli.

Bir yaşlı insan trafikte öldüğünde, yalnızca onun yaşamı bitmez. Kentin yaşlı yurttaşına verdiği değer de sınanır.

Bir yaşlı kadın yangında öldüğünde, yalnızca bir ev yanmaz. Konut güvencesi, gelir yetersizliği, yerel denetim ve bakım ağları da görünür olur.

Bir yaşlı erkek şüpheli biçimde ölü bulunduğunda, yalnızca adli bir dosya açılmaz. Yalnızlık, yoksulluk, kamusal dikkat ve soruşturma pratiği birlikte sorgulanır.

Bakıma ihtiyaç duyan bir yaşlı günlerce yardım beklediğinde, yalnızca aile dramı yaşanmaz. Bakım hakkının kamusal olarak kurulmamış olması bütün ağırlığıyla karşımıza çıkar.

Bu noktada “geç fark edilen ölüm”ü düşünmenizi istiyorum. Geç fark edilen ölüm, yaşlı kişinin ölümünün geç öğrenilmesinden ibaret değil. Daha geniş bir toplumsal ilişki ağının çözülmesini anlatır. Yaşlı kişinin ihtiyaçlarının, yalnızlığının, bakım yoksunluğunun, yoksulluğunun, konut riskinin, hareket güçlüğüünün, şiddete veya ihmale maruz kalma ihtimalinin zamanında görülmemesidir o. Ölüm yalnızca en son fark edilen şeydir. Asıl geç fark edilen, ölen kişinin hayatıdır.

Bu nedenle **geç fark edilen ölüm, geç fark edilen hayatın bir sonucudur.**

Senex İzleme verilerinde kayıp vakaları, şüpheli ölümler, yangınlar, düşmeler ve ihmal sonucu gerçekleşen trafik kazaları aynı hatta birleşirler. Bunlar farklı olay türleri gibi görünebilir. Fakat hepsinde yaşlı kişinin etrafındaki bağların işleyip işlemediği sorusu vardır.

Ölüm ve Yalnızlık

Kim baktı? Kim gördü? Kim aradı? Kim önledi? Kim bildirdi? Kim müdahale etti? Kim soruşturdu? Bu soruların yanıtını belirleyen unsur toplumsal sınıf ve toplumsal cinsiyettir.

Yoksul yaşlıların ölümü daha sessiz gelir. Çünkü yoksulluk, toplumsal fark edilme kapasitesinin azalmasıdır. Yoksul yaşlı daha güvensiz konutta yaşar, daha riskli yollardan geçer, daha sınırlı sağlık ve bakım desteğine ulaşır, daha zayıf sosyal ağlara yaslanır, daha az hukuki destek bulur, daha az medya değeri taşır, daha az ısrarla aranır, daha zayıf bir itiraz mekanizmasına sahiptir. O nedenle bazı kentlerde yıllardır yaşlılara yönelik hak ihlallerinin bildirilmemesi, orada bir hak ihlali olmadığına, yaşlılara gösterilen özenin sonucu değil, yoksul yaşlıların görünmezliğinin kanıtıdır.

Bu yüzden yoksul yaşlının ölümü “talihsiz olay” diye kayda geçer. Talihsiz denir, çünkü yapısal nedenleri konuşmak daha zordur. Kader denir, çünkü sorumluluğu izlemek daha zahmetlidir. Yalnız yaşıyordu denir, çünkü yalnızlığın nasıl üretildiğini soruşturmak daha masraflıdır. Yaşlıydı zaten denir, çünkü yaşlılık ölümün doğal gerekçesi olarak kabul edilir.

Oysa yaşlı olmak, ihmal sonucu ölmenin gerekçesi olamaz. Yoksul olmak, yangında ölmenin kaderi, yalnız yaşamak geç bulunmanın mazereti, bakıma ihtiyaç duymak başkalarının insafına terk edilmenin nedeni değildir.

Bir yaşlının şiddet, ihmal ya da istismar sonucunda ölmesi, yalnızca bedene verilmiş maddi bir zarar değil; toplumsal bağların, kamusal sorumluluğun ve insanlık iddiamızın küçüldüğü yerdir. Bir yaşlı insan, artık kimse için önemli değilmiş gibi muamele gördüğünde toplumsal anlamdan da dışlanır. Kararı sorulmadığında, bedeni bir yük gibi görüldüğünde, ihtiyaçları aile mahremiyetine bırakıldığında, ölümü kısa bir haber cümlesine sıkıştırıldığında, yurttaşlığı da değersizleşir. İşte o nedenle yaşlıların hak ihlali sonucunda gerçekleşen ölümü insanlığın küçülmesinin son noktasıdır.

Bu nedenle Senex İzleme verilerinde 2021–2025 yılları arasında hak ihlali sonucunda gördüğümüz ölüm oranının yüksekliği, yalnızca can kayıplarının sayısal ağırlığı olarak değerlendirilmemelidir. Ölüm oranları, Türkiye’de yaşlıların yaşamını çevreleyen koruyucu bağların ne kadar kırılgan olduğunu gösteriyor bize. Yaşlıları sevdiğini, saydığını söyleyen bir toplumda, yaşlıların ölümle bu kadar sık karşılaşması, sevginin ve saygının hak güvencesine dönüşmediği yerleri açığa çıkarıyor.

5

Ölüm ve Yalnızlık

Koruma söylemi ile ölüm oranı arasındaki uçurum, Türkiye'deki toplumsal yaşamın en temel gerilimidir. Bu yüzden yaşlılara yönelik hak ihlalleri arttığında şaşkırmamak gerekir. Çünkü hak ihlali, koruma söyleminin yokluğunda değil, o söylemin kurumsal olarak haklara dönüşmediği yerde büyür.

Yaşlılara yönelik hak ihlallerini önlemek istiyorsak önce şüpheli ölümün arkasında yalnızlığı, yangının arkasında konut güvencesizliğini, ihmal sonucu gerçekleşen trafik kazasının arkasında yaş dostu olmayan kenti, kayıp vakasının arkasında izleme boşluğunu, bakım ihmalinin arkasında kamusal bakım sisteminin eksikliğini görmeliyiz.

Çünkü yaşlı bir toplumda hak ihlali sonucu gerçekleşen ölümler politiktir.

Kimin nerede öldüğü politiktir.

Kimin ölümünün soruşturulduğu politiktir.

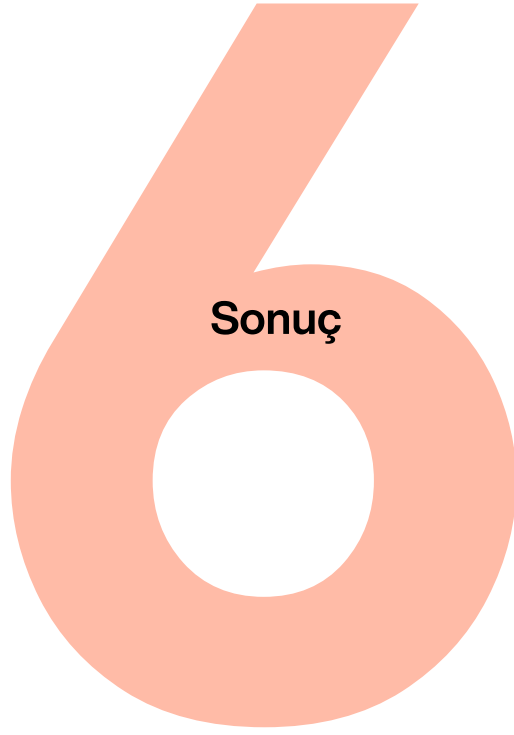
Kimin ölümünün haber değeri taşıdığı politiktir.

Kimin yaşarken fark edilmediği politiktir.

Kimin öldükten sonra bile hakkının korunduğu politiktir.

Yaşlılara yönelik hak ihlallerinde ölüm, doğal son değil, toplumsal bağların geç kalmış kayıdır.

Bu kaydı doğru okumadan, yaşlıların yaşam hakkını koruyamayız.

6

Sonuç

Bu yazıda Senex İzleme 2021–2025 bulgularını bu temel önermeyle değerlendirdim. Beş yılda tespit ettiğimiz 9976 hak ihlali vakası, bize tekil olayların toplamını değil, tekrar eden bir toplumsal örüntüyü gösteriyor. Bu örüntüde yaşlılar sokakta, evde, bakım ağları içinde, hastanede, kırsalda, kentte, yangınlarda, kaybolduklarında, şüpheli ölümlerde ve ihmal sonucu gerçekleşen trafik kazalarında hak ihlalleriyle karşılaşılıyorlar. Bu ihlallerin yarından fazlası ölümle sonuçlanıyor.

Bu tabloyu yaşlılığın kırılganlığıyla açıklamak kolaycılık olurdu. Böyle bir açıklama, aynı zamanda ihlalleri üreten toplumsal ilişkileri de görünmez kılar.

Türkiye’de yaşlılara yönelik hak ihlalleri, yaşlılığın doğal bir sonucu değil. Yaşlılara yönelik hak ihlalleri, yaşlı insanların bedensel olarak zayıflamasından, bakım ihtiyacının artmasından ya da yaşlılığın kendi doğasından kaynaklanmıyor. İhlaller, yaşlı bir toplumda hakların örgütlenmediği yerlerde büyüyor. Bakım hakkının kamusal olarak kurulmadığı, gelir güvencesinin insanca yaşama yetmediği, kentlerin yaşlıları hesaba katmadığı, konutların güvenli olmadığı, sosyal hizmetlerin risk ortaya çıkmadan haneye ulaşmadığı, adalet ve kolluk mekanizmalarının yaş ayrımcılığına karşı donanımlı olmadığı, yerel yönetimlerin izleme kapasitesinin sınırlı kaldığı yerlerde büyüyor hak ihlalleri.

Türkiye’de yaşlıları sevdiğimizi, saydığımızı, koruduğumuzu söyleyen güçlü bir yerel ahlak ekonomisi var. Bu ahlak ekonomisi aileyi, komşuluğu, evlat sorumluluğunu, vefayı ve yerel dayanışmayı yaşlılığın doğal koruma alanı gibi kuruyor. Fakat Senex İzleme verileri bize şunu tekrar tekrar gösteriyor: **Ahlaki beklenti, hak güvencesinin yerine geçtiğinde yaşlıların yaşamı başkalarının imkanına, sabrına, vicdanına, iyi niyetine ve dikkatine bırakılıyor.** Yerel dayanışma çalıştığında yaşlılar idare ediyor. Çalışmadığında ise yalnız kalıyor, kayboluyor, ihmal ediliyor, istismar ediliyor, yaşamını yitiriyor.

Yaşlı bir toplumda iyi niyet yeterli değildir. Vicdan bakım sistemi kurmaz. Merhamet ulaşım güvenliği sağlamaz. Aile sevgisi gelir güvencesinin yerine geçmez. Komşuluk sosyal hizmet sistemini ikame edemez. Yerel dayanışma bağımsız izleme ve denetim mekanizmalarının yerini alamaz.

6

Sonuç

Yaşlılara yönelik hak ihlallerini önlemek, yaşlıları daha çok sevmekle değil, bağımlılık ağlarını haklarla yeniden düzenlemekle mümkün olur. İnsan yaşamı zaten karşılıklı bağımlılık içinde kurulur. Mesele bağımlılığı ortadan kaldırmak değil. Mesele, bağımlılığı zorunlu, tek taraflı, sessiz ve denetimsiz hale getiren toplumsal düzeni değiştirmektir.

Zorunlu bağımlılık, yaşlıların aileye, piyasaya, yerelin iyi niyetine, dijital araçlara, kurumların takdirine ve tesadüfi müdahaleye mecbur bırakılmasıdır. Bu mecburiyet herkesi aynı biçimde etkilemez. Yoksul yaşlılar, yalnız yaşayanlar, dul ve engelli yaşlı kadınlar, bakım desteği olmayanlar, kırsalda kalanlar, kentte hızın içinde görünmezleşenler, dijital hizmetlere erişemeyenler ve hak aradığında muhatap bulamayanlar, kısacası mecbur insanlar bağımlılık ağlarının çözülmesinden daha ağır biçimde etkileniyorlar.

Bu nedenle yaşlılara yönelik hak ihlallerinin sınıfı var. Toplumsal cinsiyeti var. Mekanı var. Sessizliği var. Ölümü var.

Yaşlılara yönelik hak ihlallerini önlemek istiyorsak, yaşlıların ölümünden önce yaşamını fark etmeliyiz. Yalnızlığı, bakım yoksunluğunu, konut riskini, gelir güvencesizliğini, kentteki hareket güçlüğü, dijital dışlanmayı, aile içindeki bakım yükünü, şiddet ve ihmal riskini, sosyal hizmet boşluğunu ve yerel izleme eksikliğini zamanında görmeliyiz.

Yaşlıları korumak mı istiyorsunuz? O zaman yaşlıları aileye teslim etmeyiniz! Aile tek tip ve steril bir alan değildir.

Yaşlıları korumak mı istiyorsunuz? O zaman yaşlıları piyasanın insafına bırakmayınız. Bakım ve güvenlik satın alma gücüne bağlandığında hak olmaktan çıkar, ayrıcalığa dönüşür.

Yaşlıları korumak mı istiyorsunuz? O zaman yaşlıları komşunun dikkatine, evladın vicdanına, belediyenin dönemsel desteğine ya da kurumların takdirine mecbur etmeyiniz.

Yaşlıları korumak mı istiyorsunuz? O zaman, bakım hakkını, gelir güvencesini, güvenli konutu, yaş dostu çevreyi, erişilebilir ulaşımı, sosyal hizmete zamanında erişimi, etkin soruşturmayı, bağımsız izlemeyi ve karar süreçlerine katılımı hak olarak örgütleyecek mekanizmaları kurmamıza destek olun.

6

Sonuç

Kriz, toplumsal yaşlanmada değil.

Kriz, yaşlı bir toplumda karşılıklı bağımlılık ilişkilerinin haklarla düzenlenmemesinde.

Kriz, koruma söyleminin hak güvencesine dönüşmemesinde.

Kriz, yaşlıların yaşamının geç fark edilmesinde.

Senex İzleme bize krizi ve bu krizin toplumsal arkaplanını gösteriyor.

Şimdi mesele şu:

Senex İzleme verilerini görmezden gelmeye devam mı edeceksiniz? Yoksa **Senex İzleme verilerini yaşlı bir toplumda hakları yeniden kurmak için mi okuyacaksınız?**

Kaynaklar

Arun, Ö. (2026). *Yaşlılar Var mı? Hak Öznesi Olamama ve Yaşlılığın Temsil Krizi* (Yaşlanma Gündemi, Görüşler 02). Antalya: ozgurarun.com.tr.

Arun, Ö., & Holdsworth, J. K. (2018). Generational care and support mechanisms in Turkey: Identifying at risk populations. In *Research on Family Structures in Turkey: Advanced Statistical Analysis*, 2018. Ankara: The General Directorate of Family and Social Services.

Elias, N. (2001). *The Loneliness of the Dying* (E. Jephcott, Trans.). New York & London: Continuum. Original English edition published 1985.

Sayer, A. (2000). Moral Economy and Political Economy. *Studies in Political Economy / Recherches En Économie Politique*, 61(1), 79–103.

Senex İzleme. (2021-2025). *Yaşlılara Yönelik Şiddet ve İhlallerin İzlenmesi: 2021-2025 Yılları Raporları*. Yaşlanma Çalışmaları Derneği Yayınları.

Thompson, E. P. (1971). The moral economy of the English crowd in the eighteenth century. *Past & Present*, 50(1), 76–136.

Hakkında

7

Hakkında

Özgür Arun

Prof.Dr. Özgür Arun, Akdeniz Üniversitesi Sosyoloji Bölümü öğretim üyesidir. Toplumsal yaşlanma, bakım ekonomisi, yaş ayrımcılığı, yaşlı hakları ve dijital eşitsizlikler alanlarında çalışmaktadır. Yaşlanma ve yaşlılık yazınında öncü konumda olan *The Gerontologist* dergisinin editörler kurulu üyesi ve *Senex İzleme: Yaşlılara Yönelik Şiddet ve İhlallerin İzlenmesi* araştırmasının direktörüdür.

İletişim

Prof.Dr. Özgür Arun
Sosyoloji Bölümü
Akdeniz Üniversitesi
Antalya

www.ozgurarun.com.tr
arun@akdeniz.edu.tr
@OzgurArun